

Intervju med Pablo Iglesias: Ett Spanien på helspänn

[Ur *New Left Review*, maj-juni 2015. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Du har skrivit om de intellektuella influenser som har format Podemos' taktik, och har pekat ut Laclaus och Mouffes arbeten. Det finns tre kritiska påpekanden mot dem som strategiska tänkare. För det första innehåller *Hegemony and Socialist Strategy* [Makt och socialistisk strategi], till skillnad från Gramscis skrifter, inga analytiska verktyg för att förstå fiendens strategi – La Casta eller det liberal-konservativa blocket mellan centern-vänstern och centern-högern. För det andra har deras arbeten väldigt lite att säga om kapitalismens dynamik, och behandlar i grund och botten det ekonomiska området som oproblemiskt – trots att grunden till Podemos' framväxt är den världsekonomiska krisen. För det tredje, och ännu en gång till skillnad från Gramsci, står det i *Hegemony and Socialist Strategy* en hel del om samtal men inte så mycket om handlingar – skapandet av ett konkret minimiprogram. För att ta den första frågan: elitens strategi. Inför den begynnande regimkrisen verkar Spaniens härskare ha antagit en aktiv neutraliseringspolitik – att eliminera faktorer som kan förvärra situationen, som att ersätta Juan Carlos med en nyare monark, och bygga upp Ciudadanos som ett "rent" liberalt parti. Ett mycket effektivare sätt än To Potami i Grekland. Som du säger har Podemos' utrymme minskat på TV. Har denna utveckling ändrat grundvalarna för Podemos' tredubbla hypotes? För närvarande har alla de fyra partierna – Podemos, Ciudadanos, PSOE, PP* – omkring 20%, vilket ger de liberal-konservativa en majoritet på 60%, mot 25% för Podemos' och Förenade vänsterns sammanlagda åtstrammingsfientliga röster.

Uppenbarligen spelar motparten en roll och villkoren för konfrontationen har förändrats. Det stämmer att mediasfären är mycket mindre bekväm för oss nu. Det var en smart åtgärd av dem att bygga Ciudadanos, inte så mycket för att det tar röster från Podemos, utan för att det i debatten utmanar vår ställning som alternativ för förnyelse och vår plats i media. Nu finns det ännu ett parti för "förändring" som har helt andra egenskaper: Ciudadanos uppstod i grund och botten från det liberala etablissemanget. Så ja, vi håller på att omformulera Podemos' hypotes. Låt mig förklara hur vi tänker.

Vårt viktigaste mål var alltid att inta politikens mittpunkt och dra fördel av den begynnande organiska krisen. Det har inget med den borgerliga debattens politiska "centrum" att göra. Med gramscianska termer var vår utmaning under detta ställningskrig att skapa ett nytt sunt förnuft som skulle göra det möjligt för oss att inta en ställning mitt i och tvärs över det nyligen omarbetade politiska spektrumet. Som ett resultat av etablissemangets motåtgärder, inklusive marknadsföringen av Ciudadanos, har det politiska utrymme som finns tillgängligt för tillfället minskat. Så vår uppgift har blivit svårare, och den kräver en ny strategisk intelligens. Dessa ingripanden från motparten har också skapat fler motsättningar inom vårt område. Vi står inför tre omedelbara svårigheter.

Den första är att denna förändring flyttar oss till det som vi ända från början har ansett vara en förlorande axel – den traditionella höger-vänster axeln. Vi tror inte att det på denna grundval finns någon möjlighet till förändring i Spanien, och den risk vi nu står inför är att flyttas till just denna axel, till skillnad från att slå fast en ny mittpunkt, som jag upprepar inte har något med det politiska spektrumets centrum att göra. Den andra risken, eller utmaningen, är att Podemos' resonemang i underklassesstermer – uttryckt som "de därnere" mot "de däruppe" – i detta nya landskap kan omtolkas som den yttersta vänsterns traditionella resonemang. Som ett resultat av det riskerar Podemos att förlora sin tvärpolitiska dragningskraft och möjligheten att inta den nya mittpunkten. Den tredje

* PSOE = Partido Socialista Obrero Español (Spanska socialistiska arbetarpartiet), Spaniens socialdemokrater; PP = Partido Popular (Folkpartiet), Spaniens största borgerliga parti – ö.a.

utmaningen, som också är ett möjligt verktyg, är normaliseringen. Vi framstår inte längre som "outsiders", inslaget av nyhet spåds ut. Men på samma gång är Podemos nu starkare, och har större erfarenhet och större förmåga att representera. Och vi står inför den enorma utmaningen att på nytt kunna ställa in, eller förfina, vårt resonemang för att avvärja dessa motrörelser och på nytt öppna det område som nu håller på att stängas. Detta är våra utmaningar under de kommande månaderna. De kommer att bli tuffa för oss.

Ett konkret exempel är det komplicerade scenario som vi hade idag [15 april] med den spanska kungens besök i Europaparlamentet. Det ställer oss inför en svår fråga: monarkin. Varför svår? På grund av att den omedelbart förflyttar oss från mittpunkten. I grund och botten finns det två alternativ. Det första, som vänstern – till exempel Izquierda Unida – traditionellt har antagit, är att säga: "Vi är republikaner. Vi accepterar inte monarkin, så vi tänker inte gå till mottagningen för den spanska kungen, vi erkänner inte detta statsöverhuvuds legitimitet." Även om det är en etiskt och moraliskt rättskaffens ståndpunkt som vi kan erkänna och acceptera, så innebär den att man omedelbart hamnar inom den radikala vänsterns område, inom väldigt traditionella ramar, och direkt stöter bort stora delar av befolkningen, som oavsett vad de tycker i andra frågor, och trots att de identifierar den förra kungen med den tidigare regimens korrruption, är sympatiskt inställda till den nya kungen. Monarkin är en av de högst värderade institutionerna i Spanien, så det stöter omedelbart bort samhällssektorer som i grund och botten är för politiska förändringar. Så det finns två alternativ: det ena att vi inte går till mottagningen och blir kvar i yttersta vänsterns traditionella ramar där det finns väldigt små möjligheter till politisk handling. Eller det andra, att vi går dit och Podemos omges av "kastens" partier som respekterar de institutionella ramarna – som förrädare, eller monarkister eller vad som helst.

Så vad gjorde vi i detta obekväma, motsägelsefulla scenario? Vi gick dit och såg ut som vanligt – fritidskläder och så vidare, och tog inte hänsyn till deras regler. Det är en småsak men är ett symboliskt uttryck för det Podemos gör. Och jag gav kungen DVD:er med *Game of Thrones*, och föreslog att de kunde användas för att tolka vad som händer i Spanien. Vårt mål är att röra oss inom denna motsättning, inom dessa ståndpunkter, med ett ironiskt budskap som samtidigt är en underklassig gest – som för övrigt än så länge fungerar väldigt bra i media – som gör det möjligt för oss att vrida diskussionens axel: inte monarki mot republik, en debatt som omedelbart tolkas utifrån arvet från spanska inbördeskriget, och olyckligtvis är utan framgång i kampen för sociala uppfattningar. Istället försöker vi säga att det är en fråga om demokrati: medborgarna bör, och måste, ha rätt att välja sitt statsöverhuvud. Å andra sidan vill vi inte bara se ut som ännu ett institutionellt parti som stöder monarkin. Därav de underklassiga och ironiska gesterna som tillåter Podemos att spela med det tvärpolitiska, trots de risker det innebär. Det är givetvis en svår ståndpunkt att hävda, men det är den enda som åtminstone gör det möjligt att hålla det politiska spelet öppet – som kan göra det möjligt för Podemos att spela inom dessa motsättningar och inte marginaliseras till en ståndpunkt som är ren men på samma gång maktlös, för att utmana och ifrågasätta status quo.

Tja, man skulle helt enkelt kunna ha bättre saker att göra än att delta på en mottagning för den spanska kungen. Men exakt hur förmedlades budskapet att folket ska välja sitt statsöverhuvud av att överlämna *Game of Thrones*?

Ett konkret sätt att översätta budskapet är att säga att *Game of Thrones* handlar om en regimkris, i den meningen att kungen inte är en stabil institutionell figur utan en bräcklig gestalt som hela tiden ifrågasätt och kan bytas ut närsomhelst. Jag sa till kungen: "Det här kan vara användbart för dig för att förstå vad som pågår i Spanien." Det är ett ytterst aggressivt budskap: "I det politiska spelet kan du i framtiden upphöra att vara statsöverhuvud, för det är så politiken fungerar." Det är ett ironiskt och indirekt sätt att säga, att för oss är alla alternativ möjliga i en demokrati. Vi undvek en icke framgångsrik väg och förvandlade den på ett sätt så att folk tolkade det vi gjorde som: "Pablo Iglesias har vågat tala till kungen på ett sätt som är otänkbart för en traditionell politisk ledare." Så denna ironiska gest säger underförstått det som många andra har sagt öppet, speciellt i samband

med att kung Juan Carlos abdikerade, att i en demokrati är alla alternativ tillgängliga, att inget ska tas för givet. Och möjligheten att säga till kungen – som är en kung och inte vald – att alla möjligheter finns på bordet, att en medborgare kan uttrycka den viljan just på ett institutionellt område som är stängt för politiska aktioner, är i sig själv faktiskt en upprorisk gest.

Det går naturligtvis att tolka *Game of Thrones* på ett annat sätt: som en vanlig blandning av lätt sadistisk mjukporr och bloddrypande låtsat medeltida krigföring, där det strös in enstaka ögonblick av surrogat för en storslagen strategi. Men för att övergå till det andra kritiska påpekandet mot *Hegemony and Socialist Strategy*, frågan om den ekonomiska krisen och Podemos' ekonomiska minimiprogram. Ni har tidigare talat om en skuldgranskning, att öppna böckerna, som förefaller vara ett viktigt första steg. Det som skiljer Podemos från Ciudadanos, liksom från PSOE och PP, är att ni är mot åtstramningar. Hur ska ni under omformuleringen av Podemos' hypotes konkretisera det som ett program?

Det stämmer att det är en stor övergång från *Hegemony and Socialist Strategy* till *On Populist Reason* [Om populistiskt förnuft], men även om jag känner mig mer hemma i den tidigare boken, så konstaterar jag att Laclau är väldigt ärlig med att erkänna att gramscianer, speciellt nygramscianer, har problem med att förklara eller ta itu med förhållandena mellan strukturen och överbyggnaden. *On Populist Reason* löser det problemet genom att klart avvika från marxismen och förbigå hela problemet. Jag identifierar mig inte teoretiskt med det, men jag medger att Laclau i *On Populist Reason* föreslår ett väldigt användbart verktyg, eller en väldigt användbar teoretisk mekanism, för att på ett praktiskt sätt tolka politikens självständighet. Det är helt riktigt att det inte skulle finnas någon regimkris om det inte var en ekonomisk kris, i Spanien precis som på andra ställen. Men ett klassiskt problem för marxister har just varit att tolka, eller ens förstå, vilka förmedlande mekanismer som kan finnas mellan den ekonomiska krisen och den politiska krisen. Uppdelningen vänster-höger och vänster-högerns begreppsmässiga verktyg gör det enormt svårt att tolka det politiska fält som nu öppnar sig i ett land som Spanien.

Den nuvarande situationen är på vissa sätt jämförelsebar med situationen på 1930-talet. Då verkade det finnas två alternativ inför den ekonomiska krisen och den därav följande politiska krisen, som yttrade sig på olika sätt på olika ställen. Det ena var fascismen, som en strategi för att återuppbygga de härskande klassernas samhällsordning. Det andra, det kommunistiska alternativet, var Folkfronten: försvaret av den borgerliga demokratin som ett övergångs- eller strategiskt alternativ, för att så småningom uppnå socialistiska mål. Jämförelsen vore att alternativet med en socialistisk strategi, eller en marxistisk kritik av nyliberalismen, ger enorma problem i praktiskt politisk mening – att uttrycka ett faktiskt motstånd som ens skulle kunna ha chansen att gå mot de nuvarande förhållandena. Så den strategi vi har följt är att tala om att återvinna överhögheten, sociala rättigheter, till och med mänskliga rättigheter, inom Europas ramar. Även om detta för med sig oerhörda motsättningar och tvetydigheter, så visade det sig i viss mening åtminstone kunna ge uttryck åt en social och politisk rörelse som kan stå upp mot regimen, i ett sammanhang där nyliberalismen segrat totalt och den marxistiska kritiken saknar dragningskraft. I denna mening är det en livskraftig strategi som kan anammas på detta område.

Dessa tvetydigheter och motsättningar hänger ihop med något som vi öppet medger: vi är inte mot en strategi för en övergång till socialism, men vi är mer måttfulla och antar liksom den europeiska vänstern en nykeynesiansk taktik, och kräver högre investeringar, garanterade sociala rättigheter och omfördelning. Det placerar oss på svår mark, och gör oss öppna för den vanliga kritik som riktas mot de nykeynesianska kraven. Av samma skäl föredrar vi att tala om "kasten", privilegierade eliter som har kidnappat makten från folket. Åtminstone i Spanien verkar det strategiskt ha varit det enda sättet att skapa något som inte fanns där tidigare. Det är sant att detta val av en mellanposition skapar oklarheter, åtminstone tills vi får kontroll över staten och institutionerna – eftersom det finns två skeden: detta skede, det strategiska skedet så att säga, och sedan det statliga skedet. Det ena går inte att skilja från det andra.

Men om vi skulle pressa dig lite om detta: i Spanien är statskulden i själva verket privatbankernas skuld som staten har tagit på sig. Zapateros och Rajoys regeringar har tvingat igenom en förändring av konstitutionen för att anpassa sig till Merkels krav på en "skuld-broms", och har rivit upp arbetslagstiftningen, som priset för att eurozonen skulle undsätta Spaniens privata banksektor med 100 miljarder euro. Miljarderna till bankerna uppvägs med nedskärningar av pensioner, förskolor, sjukhus, statlig utbildning, och jobb och löner inom den offentliga sektorn. Bakom PP, PSOE och "kasten" står blocket av länder och institutioner i eurozonen under ledning av Tyskland, som genomdrivar denna åtstramningspolitik, och bakom dem står USA:s finansdepartement och Wall Street. Hittills har Spanien behandlats vänligare än Grekland. Berlins – moraliskt avskryvda – beslut att välja ut grekerna för förtal och bestraffning var politiskt väl uträknat. Men frågan är vilka konkreta åtgärder Podemos kommer att genomdriva för att ändra styrkebalansen mot finanssektorn till förmån för folkmassorna?

Låt oss börja med Grekland. Våra grekiska kamrater har i viss mening utvecklat en liknande strategi, i ett väldigt annorlunda sammanhang. Denna strategi har två grundläggande delar. Den första är Syrizas försök att återskapa sin egen regerings fullständigt undergrävda och ödelagda institutionalitet – exempelvis genom att skapa grundläggande förutsättningar för en skattereform som ska ge staten visst handlingsutrymme, för en offentlig politik för att reparera samhällsstrukturen och bygga upp de band som har förstörts av åtstramningarna. Den andra delen är Syrizas utrikespolitiska strategi, som syftar till att skapa motsättningar inom Eurogruppens hegemonistiska block. Det fanns, speciellt i början, försagda försök att kritisera det sätt på vilket Tyskland hanterade hela situationen, och det var uppenbart att förhoppningen var att skapa en spricka i den rådande enigheten.

Vår strategi skulle vara en annan, eftersom den skulle utgå från insikten att Spanien utgör 13% av eurozonens BNP, medan Grekland utgör 3-4%. Vår utgångspunkt skulle vara det faktum att vårt handlingsutrymme skulle vara större. Vi skulle naturligtvis ställa samma fråga om skattereform, att öka de offentliga utgifterna för investeringar och social politik, inklusive pensioner, och sätta stopp för lönesänkningarna för att hjälpa till att öka konsumtionen. Bara utifrån denna position, och efter att ha säkrat grunden, skulle vi sedan kunna ställa frågan om skulden på europeisk nivå, till exempel inom ramen för en omstrukturering av skulden knuten till en tillväxt av de inhemska ekonomierna – med utgångspunkten att det bara är med hjälp av en strategi på europeisk nivå, en strategi som kan skapa motsättningar hos motståndaren och i synnerhet inom de socialdemokratiska styrkorna, som det går att föra fram möjligheten av ett verkligt alternativ till åtstramningspolitiken, som för tillfället saknas. Vi är alla medvetna om vilket enormt motstånd detta skulle möta, först och främst inom vår egen statsapparat, och sedan givetvis inom Eurogruppen. Men om ett så litet och svagt land som Grekland har lyckats bli en så enorm instabilitetsfaktor i eurozonen, så skulle vår förmåga att skapa den sortens motsättningar – bland de socialdemokratiska om inte de folkliga krafterna – vara så mycket större. De skulle förstå att det europeiska projektet inte är förenligt med en åtstramningspolitik, och det skulle öppna ett politiskt utrymme i frågan om ekonomin.

Blev du förvånad över Berlins hårda linje mot Grekland – med kraven på att Syriza skulle sänka pensionerna innan långivarna skulle släppa ifrån sig några pengar?

Jag blev inte förvånad, av två skäl. Det första därför att, även om Grekland är en svag stat så är det ett land som öppet utmanar och ifrågasätter modellen med ett EU som styrs under tyskt herravälde – så utmaningen motsvarar inte landets storlek. Det andra skälet är att Podemos också är med i leken nu – en utmanare i eurozonens fjärde största ekonomi. Våra grekiska kamrater har sagt till oss, att det faktum att vi fick så höga siffror i opinionsundersökningarna inte nödvändigtvis var bra för dem, eftersom alla resultat som Syrizaregeringen uppnår skulle betraktas som ett lyft för Podemos – en dos syre för oss. Så nu är deras mål inte bara att motverka den grekiska regeringens ansträngningar, utan också stänga möjligheterna för andra medtävlare, som vi. Att pressa Syriza är också att pressa

Podemos – att visa att det inte finns några alternativ. Det är den ständiga visan i Spanien: ”Vill ni ha Podemos? Se vad som händer i Grekland.” Ur vår synvinkel har Tsipras varit väldigt smart genom att försöka skapa denna bild av ett isolerat Tyskland, vars intressen inte heller inom utrikespolitiken nödvändigtvis motsvarar Europas intressen i sin helhet. Det är vad han med begränsad framgång har försökt att göra med Frankrike och Italien, men också med sin politik i öst – att visa på det faktum att Tysklands intressen inte nödvändigtvis är samma som EU:s. Dessa besök var ett intelligent sätt att antyda att det kan finnas nya europeiska länder för vilka alliansen med Tyskland inte är så fördelaktig. Så det är inte överraskande att Tyskland är en så hård förhandlare.

För att återvända till Spanien. En politisk egendomlighet där är den nationella frågan. På grund av den nationella frågan är de mest välbeställda, mest utvecklade kapitalistiska centrumen, Katalonien och Baskien, åtskilda från borgarklassen i Madrid, så att den spanska borgarklassen på det hela taget är försvagad på ett unikt sätt. Vilka möjligheter skapar det när det gäller sprickor inom regimen?

Den nationella frågan är troligen den viktigaste ofullbordade uppgiften för -78 års regim, som under diskussionen och även i praktiken lyckades få till stånd åtminstone tillfälliga lösningar på många av de problem som hade ärvts från Francodiktaturen, inklusive den sociala frågan – Moncloapakten var regimens sätt att läka dessa öppna sår. Men den nationella frågan, som – speciellt i Katalonien och Baskien, i mindre grad i Galicien – har varit brännande sedan dess, lämnades utan någon permanent lösning. Det har varit en ständig motsättning hos överenskommelsen från -78. Under de senaste åren har konflikten i Baskien blivit lite mindre central, vilket var avgörande för regimen, genom vapenvilan och sedan att ETA gav upp kampen – även om det fortfarande finns mellan 400 och 500 politiska fångar, aktivister och fackföreningsmedlemmar, som sitter i fängelse hundratals kilometer från sina familjer. Det är fortfarande ett tragiskt politiskt problem. Men när den baskiska frågan blev mindre central blev den katalanska frågan alltmer framträdande. Fram till Podemos uppkomst 2014 var Katalonien den mest synliga och mest uttalade sidan av regimens kris, och orsakade öppet motsägelsefulla ingripanden från det härskande blocket, som när Konstitutionsdomstolen fällde de reviderade Stadgar om självstyre som Zapatero hade kommit överens om med de katalanska myndigheterna, något som orsakade vrede i Katalonien.

Det var ett utslag utöver det vanliga. Vad var förklaringen – politik?

Ja, troligen. Zapatero visste att han hade vunnit valet 2004 tack vare Katalonien. Och efter Konstitutionsdomstolens beslut 2010, som hjälpte till att knäcka Socialistpartiet politiskt i Katalonien, har PSOE aldrig fått majoritet i något allmänt val. De behöver två regioner för att bli dominerande kraft – Andalusien och Katalonien – och Zapatero måste ha varit medveten om det faktum att det skulle bli omöjligt att uppnå det igen utan Katalonien. Det var troligen därför han ville göra en gest och stöda ett ökat katalanskt självstyre och ge större spelrum för denna process – vilket högern helt enkelt inte accepterade. Det var ett hårt slag för PSOE som nu kämpar för att behålla sin närvaro som nationellt parti efter att ha blivit en marginell kraft i Katalonien. Konstitutionsdomstolens beslut, och det sätt på vilket Socialistpartiet gav med sig för det, var ett dödligt slag när det gäller om PSOE någonsin ska vinna ett allmänt val igen. Det är därför Katalonien är så viktigt för oss.

Det är visserligen riktigt att Kataloniens utmaning mot 78-regimen förlorade åtminstone en del av sin centrala roll i och med Podemos' uppkomst, eftersom vi ställer den sociala frågan i förgrunden på vår utmaning mot regimen snarare än den nationella frågan. När jag reste till Katalonien första gången intog jag en hård linje mot högernationalismen där och påstod att det var samma sak som den spanska högernationalismen. Jag klargjorde att vi stöder den suveräna bestämmanderätten, men också att suveränitet betyder offentliga skolor och sjukhus, inte den process som leds av högereliterna. Det framkallade väldigt aggressiva reaktioner från självständighetsförespråkare [*independentistas*] till vänster i Katalonien, som kallade oss *lerrouxistas* – egentligen progressiva som till syvende och sist är spanska nationalister. Det jag gång på gång har försökt hävda är att den

sociala frågan är central för regimens kris, och att den nationella frågan inte går att förstå eller lösa utan den. Det förklarar troligen våra framgångar vid opinionsmätningarna i Katalonien. Det är ett märkligt fenomen att vi skulle kunna bli den största politiska kraften i Katalonien vid de allmänna valen – det säger en hel del om vad som pågår där: Podemos skulle faktiskt befinna sig i en bättre position för att inleda en demokratisk process som skulle kunna leda till en lösning av problemet. Det är en svår fråga för oss, eftersom det samexisterar väldigt olika medvetenhet inom Podemos – till och med i Katalonien, mellan federalister som skulle vilja ha andra relationer med Spanien, och *independentistas*. Vår övergripande linje är att den enda lösningen skulle vara en konstituerande process där den nationellt territoriella frågan kan diskuteras tillsammans med samhällslivets grundläggande villkor. Men vi vet att det skulle kräva ett så starkt stöd som är svårt att föreställa sig nu.

Kan vi anknyta till vad du säger om -78 års regim? I *Disputar la Democracia* förkastade du på ett underbart sätt den regimen och dess stöttepelare – monarkin, Moncloapakterna, konstitutionen, den partiska valkretsindelningen, tvåpartisystemet, NATO och så vidare – med Juan Carlos som den mest avskydda kungen sedan Alfonso den trettonde. Det du säger här låter som om du är ganska väl till mods med övergången och Moncloapakterna, med bara den nationella frågan olöst?

Jag sa inte att det var rätt, jag sa att det lyckades. Vår politiska och historiska kritik av övergången har alltid stått i motsättning till det obestridliga faktum att den lyckades socialt, med undantag för den nationella frågan. Vi kan avslöja logiken bakom denna överenskommelse mellan de francoistiska eliterna och de nya ekonomiska och politiska eliterna – straffriheten och så vidare – men vi står ändå inför problemet att processen än idag har ett enormt socialt stöd. Allmänhetens välvilliga bild av monarkin är ett exempel på det. Det innebär att regimens kris inte uttrycks i form av en kritik mot övergången efter Franco. Vi kan inte ens utnyttja den analys av övergången som vi har gjort i flera år för att förklara vad som pågår. Det vi gör är att sätta den nyliberala skötseln av det ekonomiska systemet i centrum för vår förklaring av krisen. Vi måste gå med på att krisen inte har någonting med övergången att göra, utan den nyliberala ledningen av Spaniens politik. Det vill säga att missnöjet med den politiska regimen inte har något att göra med ett historiskt minne av vad som hände under övergången, utan med helt nya inslag. Det tvingar oss att erkänna något verkligen tråkigt, vilket är att krisen i Spanien inte kan tolkas i vänster-höger termer, som jag gjorde med övergången efter Franco i min bok. När vi kritiserar regimens partier, PP och PSOE, kan vi följaktligen inte använda den vänsteranalys jag gjorde av övergången. Vi måste använda de nya inslag som 15-M-rörelsen – *indignados* – gav oss, vilket också visar på vänsterns historiska och ideologiska nederlag under de senaste 35 åren i Spanien. Det vill säga, den diskussion, eller det resonemang, som jag använde för att förklara övergången i *Disputar la Democracia* är inte användbar för en politisk diskussion om dagens situation.

Men det är slående att många människor i Spanien talar om övergången 1975-1978 och krisen för -78 års regim. För att ställa frågan annorlunda: varför riktade 15-M-rörelsen in sig på politiska frågor när det verkade som om det handlade om den ekonomiska krisen?

När en kris är på väg att politiseras är det väldigt svårt att tänka sig en fiende som inte är konkret. Bara några få personer med politisk och teoretisk fantasi kan säga att problemet är kapitalismen. Om vi tänker oss en social rörelse med hundratusentals människor så är det svårt att föreställa sig att ett ord som "kapitalism" skulle kunna förkroppsliga vad den rörelsen är mot – det är bara logiskt att peka på eliterna som en konkret personifiering av krisen. Det är bara normalt att det sker. Podemos har sagt att finansvärldens makt är ursprunget till det system för att härska som vi kallar korruption – ett system där de som utövar makten inte är de ställer upp i valen. Det var den politiska instinkt som rörelsen på torgen hade ända från början. Den byggde på tanken om "dom" som en dunkel enhet mellan de ekonomiska och politiska eliterna som givetvis inte var baserad på någon särskilt raffinerad historiskt materialistisk analys, utan en logisk politisk tolkning, och den hade en del dragningskraft i fråga om att få folk ut på torgen och tydligt peka ut de som var ansvariga för de

nuvarande förhållandena.

Rörelsernas sammansättning var väldigt viktig – de förhärskande sektorerna var de utarmade medelklasserna. Torgen organiserades eller dominerades inte av arbetarklassens organisationer, utan av just de sektorer som mest saknade kollektiv politisk representation. Det står naturligtvis i samklang med vad Laclau sa: det är svårt att tänka sig att en sådan rörelse ska uppstå i en politisk omgivning med starkt uttalade vänster- och arbetarorganisationer. En sådan rörelse kunde bara få dragningskraft i den torftiga ödemark som den nyliberala högern hade skapat i Spanien genom att krossa alla de sociala miljöer som förknippades med vänstern. Om vi tittar på regionerna ser vi att 15-M var mycket stark på ställen som Madrid och Valencia, där 25 års PP-herravälde hade förstört de offentliga institutionerna, men svagare i Baskien och Katalonien där vänstern och fackföreningarna är starka – där det fanns en alternativ politisk kultur för att tolka och organisera svaret.

Var 15-M inte stark i Katalonien?

Barcelona – inte Katalonien. Det är inte samma sak.

Överraskades du av 15-M?

Absolut. Bara några få veckor tidigare hade vi diskuterat revolterna i arabvärlden i vår TV-show, och drog den ganska pessimistiska slutsatsen att den ekonomiska krisen skapade politisk uppståndelse och sociala rörelser i andra geopolitiska miljöer, men inte i Spanien. Som jag har sagt höll 15-M-rörelsen upp en spegel framför den spanska vänstern och visade att de traditionella vänsterpartierna inte hade något att göra med de här rörelsernas framväxt, att deras ledare hade enormt svårt att förstå vad som pågick. En del av dem reagerade till och med med ilska – gamla ledare sa: ”Jag har varit *indignado* i 30 år! Var befann ni er förut?” – och trodde att demonstranterna anslöt sig till en redan etablerad politisk miljö, och insåg inte att detta var en ny rörelse som just avslöjade att de hade misslyckats att uttrycka en sådan sak.

Vad hade 15-M-rörelsen för sociologisk bas? Rapporter på den tiden antydde att det viktigaste skiktet var utbildade men halvt proletariserade medelklasspersoner inom tjänstesektorn – i typfallet unga akademiker som arbetade på callcenter.

Det finns ingen exakt sociologisk studie över rörelsens sammansättning som jag känner till, och det är väldigt svårt att slå fast en sådan profil. Men som politisk vetenskapsman skulle jag vilja säga att det är den allmänna tendensen – unga arbetare i sektorer utan stark facklig närvaro, som på ett mycket laclauistiskt sätt kännetecknas av en underklass- eller underordnad ställning, som härrör ur det faktum att de under den långvariga fastighetsbubblan växte upp i tron på en social identitet som grundade sig på höga konsumtionsnivåer, och som efter krisen rasade till en ställning av social sårbarhet och svaghet. Trots 15-M:s komplicerade sociala sammansättning är dessa utarmade medelklasser de mest representativa samhällsskikten. Rörelsen gick mycket längre än de tidigare generalstrejkerna mot åtstramningarna, som leddes av organiserade arbetare inom den offentliga sektorn och industriarbetarklassen. Under 15-M-rörelsen på torgen var det uppenbart att dessa underklasssektorer i det spanska samhället inte kände sig bekväma med vänsterns symboler, i synnerhet under de första dagarna. Den republikanska flaggan skapade en hel del obehag – det är något som vi inte förstod till en början. Men det räckte att tillbringa en kort tid på torgen för att inse att den sociala sammansättningen var en helt annan än under generalstrejkerna, som hade en helt annan politisk kultur.

Fanns det generationsskillnader också?

15-M var en blandning, men huvudsakligen mycket unga personer.

Det som var verkligt imponerande efter 15-M var *Mareas*, ”tidvattenvågorna” eller ”vågorna” av spontan organisering mot eurozonens åtstramningsåtgärder: rörelsen mot vräkningar, sjukhusarbetarna, lärarna och så vidare. Hur omfattande var dessa runtomkring i Spanien?

En av de värdefullaste saker som 15-M lämnade efter sig under denna process av mycket snabb politisk utveckling var mobiliseringskulturen, som erbjöd de sociala rörelserna ett visst sätt att agera. Det var troligen färre personer i Mareas än i 15-M, men deras metoder visade sig vara mycket effektivare. Det var tre stora rörelser: nätverket mot vräkningar, PAH [Plataforma de Afectados por la Hipoteca, plattform för bolånens offer]; Marea Blanca-rörelsen, till försvar för sjukvården; och Marea Verde, till försvar för det offentliga utbildningssystemet. Alla tre utvecklade en fantastisk förmåga att tala om konkreta politiska frågor, en mycket klar och exakt offentlig diskussion. En annan viktig historisk funktion är att Mareas utgjorde en bas för skolning, en skola för politiska kadrer. Många av de som gjorde erfarenheter av ledning där kom att ansluta sig till Podemos, partiets ledande skikt är till stor del fylld av personer från de sociala rörelserna. Det var ett naturligt resultat: 15-M-rörelsen politiserade det civila samhället, därefter följde denna process av aktivistbildning, och det ledde till nästa steg att ge rörelsen ett politiskt och parlamentariskt uttryck.

Angående bildandet av Podemos: varför valde ni det fruktansvärda namnet, som låter som de amerikanska Demokraternas kraftlösa kampanjparoll?

Det är ett bra namn! Det kommer från massrörelsen – *Sí se puede!* är den paroll som PAH, rörelsen mot vräkningar, använder. På spanska fungerar Podemos riktigt bra. Det användes av två latinamerikanska partier innan Obama tog upp det, i Bolivia och Venezuela, ett till vänster och ett till höger. Och USA:s första svarta president är ganska populär i Spanien. Det har tagits upp av marknadsföringsföretag – de har testat det och upptäckt att det är väldigt framgångsrikt. Man kan se det på alla möjliga sorters annonstavlor, och det skadar oss inte på något sätt.

Angående de ledande partiernas hantering av krisen: var det PSOE under Zapatero som inledde åtstramningsprogrammet?

Ja, 2011. Zapatero var troligen den socialistiska president som gick längst med reformer av de medborgerliga rättigheterna och till och med utrikespolitiken, i synnerhet i förhållande till USA – och tog hem de spanska trupperna från Irak, även om han sedan skickade dem till Afghanistan. Från början var han ganska tystlåten om de sociala frågorna. Men i september 2011 kom en vändpunkt: överenskommelsen med Folkpartiet (PP) om att ändra Konstitutionens artikel 1356 och införa ett tak på statliga underskott på nationell, regional och kommunal nivå. Det var då den verkliga Stora koalitionen etablerades och blev uppenbar för alla. Den har fått samma förödande effekt på Socialistpartiet som den har haft för alla tidigare socialdemokratiska partier i Europa, från Blairs Tredje väg till Schröders Agenda 2010. Den visade att denna nya variant av socialliberalism inte kunde fortsätta att framstå som ett regeringsalternativ under en åtstramningspolitik. I och med att socialdemokratin inte ifrågasatte denna politik rasade helt enkelt utrymmet för ett socialdemokratiskt alternativ samman.

Även när de försöker komma ur denna politiska fälla står de inför ohållbara motsättningar. Här är ett praktiskt exempel: häromdagen träffade jag en grupp vid namn Ekonomer mot krisen. Deras sammansättning är väldigt varierande, men de utgörs huvudsakligen av ekonomer som står nära Socialistpartiet. De har satt samman ett förnuftigt ekonomiskt program, som de hoppades att hela vänstern, från PSOE till Podemos, skulle kunna enas kring. Jag läste programmet och sa till dem: ”Om detta är plattformen så kan jag komma överens med Socialistpartiet direkt – vi kan gå med i regeringen imorgon.” Men jag vet mycket väl att PSOE inte skulle kunna tillämpa det programmet. Det finns många människor, även bland PSOE:s ekonomer, som inser att åtstramningspolitiken inte fungerar, men partiet själv kan inte komma ur den modellen.

PSOE ledde under flera år en ekonomisk modell som grundade sig på bostads- och kreditbubblor. Bär inte de huvudansvaret för att den kraschade?

Absolut. Men det ironiska är att Socialistpartiet skapade de materiella förutsättningarna för en

ekonomisk regeringsmodell som gör det möjligt för Folkpartiet att härska. Trots att det tvingats förvalta utfallet av krisen 2011 har PP visat sig vara mer motståndskraftigt mot konsekvenserna av den misslyckade ekonomiska modellen. Alla opinionsundersökningar – med undantag av Andalusien, som är ett specialfall – visar att PP gör bättre ifrån sig. PSOE skapade förutsättningarna för att deras påstådda fiende skulle lyckas.

Hur skulle du beskriva åtstramningarna i Spanien?

Först är det den vertikala ojämlikheten, som är uppenbar i Spaniens städer. I Madrid finns upp till sju års skillnad i förväntad livslängd mellan olika bostadsområden – samma klyfta som mellan Spanien och Mexiko inom huvudstaden. Den upprepas också mellan regionerna – det finns till exempel enorma skillnader i levnadsstandard mellan Andalusien och Estremadura jämfört med Baskien. I Valencia har PP fört en politik av massiva satsningar på stora infrastrukturprojekt – sportevenemang och palats, som till största delen byggts med hjälp av korruption – samtidigt som barn i de offentliga skolorna studerar i prefabricerade byggnader utan uppvärmning, och skulden per capita är en av de högsta i Europa. Det är en perfekt bild av den nyliberala högerens sätt att härska.

Och Asturien?

Asturien är ett fascinerande politiskt område, inte bara på grund av sin historia och mytiska vänstertradition, utan på grund av sina komplicerade samhällsförhållanden. Där finns de sista resterna av industrisystemet – de existerar fortfarande – men också en social sammansättning som är ett perfekt exempel på de förändringar som vi har pekat på. Asturien är ett av de ställen där den politiska kultur som visade sig på torgen var allra starkast, och det är ingen slump att det är ett av de ställen där Podemos är bäst organiserad – troligen det ställe där det är allra bäst organiserat. Den regionala regeringen leds för närvarande av Socialistpartiet, med stöd utifrån från vänstern – inte i koalition. Det är mycket komplicerat. De traditionella arbetarorganisationerna, speciellt fackföreningarna, är fortfarande starka där, men på samma gång har denna nya politiska organisationskultur troligen mer dragningskraft och stöd där än nästan någon annanstans. Det var den region där Podemos fick flest röster i EU-valen i maj 2014, utan att vi hade några som helst strukturer där, och opinionsmätningarna antyder att vi kommer att göra bra ifrån oss där i de kommande valen.

Hur är det med Aragonien?

Aragonien är ett mycket mer traditionellt landskap, politiskt sett. Det är stor skillnad, till och med en motsättning, mellan politiken i Zaragoza, huvudstaden, där en stor del av befolkningen är koncentrerad, och resten av regionen. Zaragoza har haft en socialistisk borgmästare under lång tid, medan resten av Aragonien har haft en egen dynamik, med ett regionalistiskt parti med mycket speciella kännetecken. Normalt vore det förvånande om Podemos skulle göra bra ifrån sig där, men vår ledande kandidat är forskaren Pablo Echenique, som beundras mycket för sitt mod och har en unik offentlig profil och tilltalar många. Det politiska landskapet förändras så snabbt att det är svårt att förutsäga vad förvandlingen får för effekter. Men det skulle kunna vara ett av scenarierna.

Och de två Castilla?

Traditionellt har röstningen i Castilla-La Mancha och Castilla y León nästan varit en perfekt återspeglings av tvåpartisystemet i Spanien – ett rent tvåpartisystem: när ett parti gick framåt förlorade det andra. Castilla-La Mancha har alltid varit en djupt konservativ region, även om den har haft socialistiska presidenter vars förmåga så att säga har varit att kunna erövra de konservativa rösterna.

Det som amerikanerna kallar Blue Dogs?*

Exakt. Men sedan 2011 har PP:s generalsekreterare, Dolores de Cospedal, varit president i Castilla-

* Blue Dogs är namnet på en grupp konservativa kongressmedlemmar i Representanthuset som representerar Demokratiska partiet – ö.a.

La Mancha. Så frågan är om Podemos kommer att kunna utmana denna tvåpartilogik: effekterna av en sådan brytning är svåra att förutse. Detta är vad de kallar det djupa Castilla, kärnan i det konservativa Spanien. På grund av utvecklingsmodellens motsättningar är hela regionen systematiskt underbefolkad. Till skillnad från Italien till exempel, där det finns många medelstora städer, är befolkningen enormt koncentrerad i några få stora städer, och sedan enorma underbefolkade områden som de två Castilla. Historiskt har kommunikationer och transportnätverk varit kraftigt centraliserade, vilket har förvärrat denna ojämna utveckling. En annan faktor är att de två Castilla var bland de största mottagarna av europeiska utvecklingsfonder, och efter att dessa har minskat så har de drabbats hårt. Arbetslösheten är mycket hög.

Kostnaderna för krisen har fördelats väldigt ojämnt, och flera olika faktorer – bostadsbubbla i kustområdena, korrumpierade köpfester av infrastrukturer, hög strukturell arbetslöshet – lägger sig ovanpå de underliggande modellerna av det som David Harvey skulle kalla en ojämn geografisk utveckling. Regioner som Andalusien, Estremadura och, ett lite annorlunda fall, Kanarieöarna, som är ytterst beroende av turistindustrin, har fått betala det högsta priset. Murcia har blivit illa skadat, dess jordbruksmodell grundade sig på ett inflöde av billig arbetskraft från ställen som Ecuador och Nordafrika, så det finns många immigrantarbetare. Nu är arbetslösheten mycket hög och det har skett många vräkningar – rörelsen mot vräkningar i Murcia var väldigt, väldigt viktig på grund av situationen för invandrarna i regionen. Så det är en mycket komplicerad kris med olika sidor. Situationen är särskilt dramatisk i de regioner där den har slagit hårdast. Detta är de olika beståndsdelarna – turism, industri, jordbruk. Och dessemellan har i stort sett allting drabbats.

Baskien verkar ha blivit mindre påverkat?

Baskien har inte bara den högsta tillväxten och bästa ekonomiska utvecklingen i Spanien, utan också – förvånande för många – den mest utvecklade socialpolitiken. Det har förekommit experiment med basinkomst, bidrag till bostäder och transporter, i stora drag en omfördelningspolitik som har skapat, inte en ö av lycka men förvisso den region som både har högst välstånd och störst social jämlikhet. Paradoxalt nog har den dominerande politiska kraften där under de senaste 35 åren varit det konservativt katolska Baskiska nationalistpartiet. Det är oskiljbart från utvecklingen av den nationella frågan där. Men det har också funnits historiska kompromisser med vänstern. Men till och med när en Stor koalition mellan PSOE och PP tog över där 2009, efter att de hade uteslutit *abertzale* – de baskiska vänsternationalistiska partierna – från institutionerna så ändrade de inte på denna jämlikhetspolitik. Staden Vitoria, som har den högsta levnadsstandarden i Spanien, har under de senaste 30 åren haft en borgmästare från Folkpartiet, och de är väldigt socialt utvecklade. Jag tror att det har att göra med regionen, fackföreningarna och kulturen – det kooperativa systemet, Mondragón – och så vidare.

Hur går det för Podemos där? Du sa att det inte fanns någon 15-M i Baskien.

Det är förvånande, till och med för oss, men idag är Podemos en viktig politisk kraft i Baskien, inklusive Navarra, där opinionsundersökningarna placerar oss antingen först eller tvåa. Det är svårt att peka på den exakta orsaken, eftersom vi tar röster från många håll i Baskien – från Socialistpartiet, från vänsterorganisationer, från nationalister och andra politiska partier eller ideologier. Men Podemos finns närvarande i alla regioner i Spanien, och är inte svagare i Katalonien, Baskien eller Galicien. I Galicien kommer Podemos faktiskt högt upp i opinionsmätningarna. Vid EU-valen 2014 drev vi ingen kampanj i Baskien, men vi fick exakt samma resultat som i de andra regionerna, trots att det finns fler politiska partier att rösta på där.

Hur kommer Podemos att avgöra sin koalitionspolitik efter regional- och kommunalvalen 24 maj?

Det är först av allt ett strategiskt problem för oss, för vårt främsta mål – och vi har varit mycket tydliga med det – är de allmänna valen i november. Så varje beslut och varje situation måste

analyseras i ljuset av vilken ställning det skulle placera oss i inför de kommande allmänna valen. Men på samma gång finns det en utbredd vilja till förändring, och det betyder att det är en situation där man måste ta på sig den rollen. Det handlar givetvis om siffror, men bakom dessa siffror står frågan om vilken förmåga man har att sätta tryck på andra. När de frågar oss, ”Kommer ni att sluta överenskommelser med Socialistpartiet?”, så svarar vi alltid, ”Socialisterna måste göra en 180 graders sväng.” Vi vet att det finns två grundläggande strömningar i PSOE. Den första är en systemlogisk eller regimlogisk strömning, som inser att den viktigaste prioriteringen är att stoppa oss, att hindra denna rörelse – för dem skulle det betyda en stor koalition med Folkpartiet eller Ciudadanos. Den andra är en partilogisk strömning, som vet att en sådan utveckling skulle leda till att PSOE skulle implodera – och ge Podemos utrymme att frodas. Så det kommer att bero på siffrorna, det kommer att bero på vår analys av situationerna, och ta hänsyn till vår förmåga att utnyttja motsättningarna på vår motståndares område på ett produktivt sätt – i synnerhet om, som opinionsmätningarna antyder, vi går mot ett fyrpartisystem, med siffror mellan 15-25%.

Och var kommer besluten att tas? I Andalusien verkar Podemos' lokala ledare Teresa Rodriguez ha ansvar för förhandlingarna.

I Andalusien är det inte frågan om koalitioner för att bilda regering – det är helt enkelt så att vi, för att tillåta, eller inte hindra, PSOE att bilda en regional regering, har lagt fram tre villkor. För det första kräver vi att två tidigare ordförande i Andalusien som är misstänkta för korruption – en i nationella kongressen och den andra i senaten – ska avgå. För det andra att Andalusiens regering inte skriver några kontrakt med ekonomiska sammanslutningar som genomför vräkningar utan att erbjuda familjerna alternativa bostäder. Och det tredje en minskning av antalet höga tjänstemän för att göra det möjligt att återanställa alla anställda i skolor och sjukhus som avskedades under krisen. Det är inget regeringsprogram: det är helt enkelt tre villkor för att inte gå mot inrättandet av regeringen, eftersom vi inte har den röstsiffra som Socialistpartiet har, vår marginal är mycket begränsad. Det vi försöker göra är att garantera att allt institutionellt stöd från Podemos – även i negativa ordalag, som att inte hindra inrättandet av den nya regeringen – omedelbart behöver översättas i sociala åtgärder som kan visa hur livskraftig förändringen är. Men jag tror att det kommer att bli mycket svårt att nå en överenskommelse i Andalusien innan de andra självständiga valen äger rum i Spanien. Socialistpartiet gör det svårt för oss. Alla dessa åtgärder kostar ingenting. De innebär inte ett öre mer i offentliga utgifter.

Så vem har den yttersta makten att avgöra frågor som en koalitionspolitik?

De pågående förhandlingarna i Andalusien leds av partiets regionala ledning där, precis som de kommer att göra på andra ställen. Men en av överenskommelserna när vi bildades vid vår Konstituerande församling var att alla sådana strategiska beslut skulle tas i förhållande till vårt huvudmål, de nationella valen. Så det måste vara enighet mellan alla olika instanser i organisationen. Samma sak kommer också att gälla de andra regionerna. När det gäller att faktiskt bilda koalitioner kom Podemos' Konstituerande församling överens om att det, innan vi går in i någon regering, skulle hållas en omröstning bland Podemos' medlemmar om att godkänna det eller inte.

Bland alla medlemmar i den regionen?

Ja – på den nivå som regeringen eller valet handlar om: kommunal, regional, nationell. Men alla kan rösta – registreringen är öppen.

Hur väljs Podemos' kandidater ut?

Öppna primärval med hjälp av röstning över nätet – alla kan ställa upp, de behöver bara godkännas av en av Podemos' lokala eller sektoriella Cirklar, och alla medlemmar röstar. Under valen den 24 maj experimenterade vi med ett nytt scenario: att ställa upp med kandidater som inte har någon profil i media, medan ett av Podemos' kännetecken hittills har varit att våra ledare har varit väldigt synliga i media. Så det kommer så att säga bli det första testet av Podemos' varumärke: att arbeta

med kandidater som kommer från civilsamhället, som till exempel har väldigt stabila yrkesprofiler men ännu så länge ingen offentlig exponering. Så vi får se hur mycket dragningskraft – tja, ”varumärke” är ett hemskt ord men du förstår andemeningen – vi får se hur mycket kraft det har när kandidaterna inte är berömda.

Så till skillnad från de flesta politiska partier ligger urvalet av kandidater i viss mån utanför er räckvidd – ni vet inte vilka de kommer att bli?

Det har inte varit några stora överraskningar. Primärvalen har systematiskt givit kandidater som redan hade en aktiv profil och som hade arbetat mycket hårt i Podemos’ olika strukturer, så metodens resultat har varit ganska sanningsenliga. Det faktum att vi inte vet vilka en del av våra kandidater eller kadrer är beror på att vi är en så ung organisation som växer så fort att våra strukturer helt enkelt har mångdubblats, och det finns naturligtvis personer överallt som vi inte kände till tidigare. Men det är nästan alltid personer som föddes in i Podemos och har spelat en aktiv roll. Det är inte slumpmässigt – inga stora överraskningar. De har kommit via samma erfarenheter som vi. De är Podemos.